

SVENSKA LÄKARESÄLLSKAPET PRESENTERAR TEMATIDNING

Forskning i fokus

För en stärkt medicinsk forskning som är evidensbaserad och kliniskt relevant

"Forskningstid måste prioriteras"

Catharina Ihre Lundgren, Svenska Läkaresällskapets ordförande.

"Den gömda och glömda sjukdomen"

Emma Johansson, överläkare och docent vid Karolinska Institutet belönas för enastående bidrag inom atopisk dermatit.

Klimat & barnhälsa

Camilla Fahlgård, barnhälsovårdsöverläkare i Region Västerbotten belönas för sitt hållbarhetsarbete.

Forskning om hjärt- och kärlsjukdomar prisas

Många forskningsidéer föds i mötet med patienter

Möt årets Jubileumspristagare Stefan James, professor i kardiologi vid Uppsala universitet.

Svenska
Läkaresällskapet

För mer information om Svenska Läkaresällskapet – besök www.sls.se och följ oss på Facebook, Instagram, LinkedIn och YouTube!

Innehåll

3. SLS ordförande

Catharina Ihre Lundgren: "Forskningstid måste prioriteras".

4. Bengt Winblads pris

Forskning om den åldrande hjärnan belönas.

5. Translationella priset

Jakten på målinriktad behandling av medfödda hjärtfel.

6. Ellis & Ivar Janzons pris

"Den gömda och glömda sjukdomen".

7. Bästa vetenskapliga projektansökan

"Skonsammare behandling med bibehållen effekt".

9. Jubileumspriset

Många forskningsidéer föds i mötet med patienter.

11. SLS forskningspolicy

Forskningspolicy för en stärkt medicinsk forskning.

12. Ingvarpriset

Banbrytande upptäckter inom skelettmuskelfysiologi.

13. Hållbarhetspriset

Klimatarbete för att skydda de mest sårbara.

14. Kalendarium

SLS programverksamhet.

15. SLS anslag

Pågående och kommande utlysningar.

15. Lemmalms pris

Forskning inom MS, arbetsrelaterad stress och sjukfrånvaro belönas.

16. Bengt Ihre Research Fellowship

10 år av framstående forskningssamarbeten.

17. Hippokratespriset

Etisk förebild inom patologi.

18. Alvarengas pris

Söner till kvinnor med typ

1-diabetes löper ökad risk för tidig hjärt-kärlsjukdom.

19. Forskningsfakta

För få läkare fortsätter forska efter disputation.

20. Deimplementeringsforskning

SLS stärker forskningen för att fasa ut lågvårdevård!

21. Bengt I Lindskogs språkpris

Prisas för arbete med den medicinska svenskan i Finland.

22. Forskning om multi-sjuka äldre

Äldre med multisjuklighet - underbeforskad patientgrupp.

23. Krönika

Läkaren och forskaren Jonas F Ludvigsson.

Foto: Mattias Pettersson

Foto: Ulrike Krisch

Foto: Privat

Foto: Anders Fahlgård

Svenska Läkaresällskapet (SLS) är läkarkårens oberoende, vetenskapliga professionsorganisation. Vårt syfte är att verka för förbättrad hälsa och sjukvård genom att främja vetenskap, utbildning, etik och kvalitet.

PRODUKTION Svenska Läkaresällskapet, Klara Östra Kyrkogata 10, 101 35 Stockholm

VÄXEL 08- 440 88 60 **E-POST** sls@sls.se **WEBB** www.sls.se

ANSVARIG UTGIVARE Anders Bengtsson, kanslichef SLS

REDAKTÖR & GRAFISK FORM Jaana Logren Bergqvist, kommunikationschef SLS

FOTON Alexander Donka, Anders Fahlgård, Erik Flyg, ihrefellowship.se, Istockphoto, Johannes Frandsén/KI, Josefin Bergenholtz, Li Oskarson Kindstrand, Mattias Pettersson, Mikael Wallerstedt/Uppsala universitet, Paulo Jannig, Sahlgrenska akademien, Ulrike Krisch.

TEXTER Jaana Logren Bergqvist och Lena Edberg

FRÅGOR OM INNEHÅLLET SLS kommunikationschef, Jaana Logren Bergqvist, jaana.logren@sls.se, 08- 440 88 68

”Forskningstid måste prioriteras”

Medicinsk forskning är en grundförutsättning för att vi ska kunna erbjuda en hälso- och sjukvård i världsklass. Varje ny metod, varje behandling som räddar liv eller lindrar lidande, har sin grund i forskarnas envisa arbete, i deras nyfikenhet och i deras vilja att förbättra vården för patienterna. För Svenska Läkaresällskapet är det självklart att forskningen ska vara en integrerad del av läkaryrket – lika självklar som kliniskt arbete, utbildning och fortbildning.

Men verkligheten ser inte alltid ut så. Forskningstid är ofta en bristvara och många läkare, däribland jag själv, vittnar om svårigheten att kombinera klinik med vetenskap. Det är en utveckling vi måste vända. Om vi inte prioriterar forskningstid och långsiktiga strukturer riskerar vi att tappa både kompetens och innovationskraft. Vi riskerar också att försvaga Sveriges position internationellt, något vi inte har råd med i en tid när medicinska genombrott sker snabbt och globalt.

I denna tematidning lyfter vi fram årets medicinska pristagare. De visar tydligt vilken betydelse medicinsk forskning har – från att förstå hjärtats utveckling på molekylär nivå till att förbättra behandlingen av hjärt-kärlsjukdomar, från nya insikter om den åldrande hjärnan till arbete för barnens hälsa i ett förändrat klimat. Genom deras arbete ser vi hur forskning gör skillnad, både för dagens patienter och för kommande generationer.

Vi presenterar också Svenska Läkaresällskapets forskningspolicy. Den betonar bland annat vikten av vetenskapligt lärande genom hela läkarkarriären, behovet av skyddad forskningstid och fler kombinationstjänster, liksom den avgörande rollen för tvärvetenskap och nationell samverkan. Policyn är ett tydligt ställningstagande: vi behöver ett sjukvårdssystem där forskning och klinik inte konkurrerar, utan stärker varandra.

Vår förhoppning är att denna tematidning ska inspirera, sprida kunskap och understryka varför medicinsk forskning är en investering i framtiden. Den är ett sätt att hedra forskare som genom nyfikenhet, mod och uthållighet bidrar till att göra vården bättre. Men också en påminnelse om vårt gemensamma ansvar att skapa förutsättningar för att fler ska kunna forska – och fortsätta forska – under hela sin karriär.

För framtidens patienter, för vår gemensamma hälsa och för en mer jämlik vård måste vi säkerställa att forskningstid prioriteras.

Catharina Ihre Lundgren

Ordförande för Svenska Läkaresällskapet, bröst- och endokrinkirurg vid Karolinska Universitetssjukhuset samt docent, Institutionen för Molekylär Medicin och kirurgi, Karolinska Institutet.

”

”Om vi inte prioriterar forskningstid och långsiktiga strukturer riskerar vi att tappa både kompetens och innovationskraft.”

Foto: Erik Flyg

CATHARINA IHRE LUNDGREN

Ordförande
Svenska Läkaresällskapet

SLS GLOBAL HÄLSA-PODD

– en podcast om global hälsa & hållbar utveckling

Lyssna!

Forskning om den åldrande hjärnan belönas

Professor Lars Nyberg tilldelas Bengt Winblads pris 2025 för sin forskning om hur hjärnans funktioner förändras vid åldrande. En nyhet för i år är att pristagaren förutom prissumman på 120 000 kronor även får ett forskningsanslag på 240 000 kronor.

Foto: iStockphoto

Svenska Läkaresällskapet belönar
Lars Nyberg för hans arbete med att utveckla metoder som, genom funktionell hjärnabbildning, kopplar hjärnans funktioner till olika minnesprocesser, samt för sin forskning rörande åldrande med bibehållen kognitiv förmåga. En av hans mest betydande insatser är utveckling av *Betulaprojektet*, en longitudinell studie av åldrande, minne och hälsa.

– Lars Nybergs forskning har lett till en ökad förståelse av hur man kan upptäcka tidiga tecken på Alzheimers sjukdom, säger Anna Sarkadi, ordförande i SLS delegation för medicinsk forskning. Han har även varit drivande i samarbeten mellan olika universitet och olika professioner för att få en bättre förståelse för hur ett friskt åldrande kan se ut och vilka faktorer som utmärker äldre med välbevarade kognitiva funktioner.

I en kommentar till utmärkelsen säger Lars Nyberg att han känner sig mycket hedrad.

– Bengt Winblad har varit en förebild för mig under hela min karriär. Forskningsanslaget är mycket uppskattat. Att få en så betydande summa utöver befintlig budget skapar stora möjligheter. Jag överväger att använda medlen till att arrangera ett större internationellt möte i Umeå 2026, säger Lars Nyberg, professor i neurovetenskap, Umeå Universitet.

Lars Nyberg, professor i neurovetenskap, Umeå Universitet.

Foto: Mattias Pettersson

BETULA – åldrande, minne och demens

Forskningsprojekt Betulaprojektet är en longitudinell studie av åldrande, minne och demens som har pågått i Umeå i över 25 år. Projektets syfte är att undersöka hur minnet förändras i vuxenlivet samt att identifiera riskfaktorer och tidiga tecken på demens.

Bengt Winblads pris

Bengt Winblads stiftelse instiftades 2017 av professor Bengt Winblad för att främja neurovetenskaplig forskning inom geriatrik med huvudsaklig inriktning mot demenssjukdomar. Priset delas ut årligen av Svenska Läkaresällskapet till en person som gjort framstående insatser inom Alzheimer-forskningen.

Jakten på målinriktad behandling av medfödda hjärtfel

Translationella priset 2025 tilldelas Enikő Lázár, postdoktor vid Kungliga Tekniska högskolan, för forskningsansökan: "3D-molekylära hologram av tidig human kardiogenes som referens för molekylära förändringar vid medfödda hjärtfel".

Foto: iStockphoto

Enikő Lázár forskar om hur det mänskliga hjärtat formas under embryonalutvecklingen. Genom att kombinera unika vävnadsprover från humanembryon med toppmoderna omikteknologier och bioinformatik kartlägger hon celltyper, intercellulär kommunikation och regulatoriska nätverk under hjärtats kritiska utvecklingsstadier. Resultaten kan på sikt stödja utvecklingen av precisionmedicinska behandlingar och regenerativa terapier samt fungera som modell för analys av andra organ under utveckling.

Forskningsgruppen kommer att använda avancerade tekniker för att skapa en detaljerad molekylär karta över de tidigaste stadierna av hjärtutvecklingen hos människan. Forskningen kan bana väg för nya insikter om medfödda hjärtfel, vilket är en av de vanligaste medfödda utvecklingsavvikelserna, och bidra till framtida behandlingsstrategier för patienter som idag står inför stora medicinska utmaningar

– Det är en stor ära för mig att belönas med Svenska Läkaresällskapets Translationella pris. Som läkare med fokus på preklinisk forskning är det extra roligt att SLS uppmärksammar och synliggör potentialen i

moderna omik-teknologier. Dessa metoder är avgörande för att vi bättre ska förstå sjukdomars patomekanismer och utveckla nya, målinriktade behandlingar för många olika sjukdomstillstånd, säger Enikő Lázár, postdoktor vid Kungliga Tekniska högskolan.

Om forskningsansökan

Forskargruppen kommer att använda avancerade tekniker för att skapa en detaljerad molekylär karta över de tidigaste stadierna av hjärtutvecklingen hos människan. Forskningen kan bana väg för nya insikter om medfödda hjärtfel, vilket är en av de vanligaste medfödda utvecklingsavvikelserna, och bidra till framtida behandlingsstrategier för patienter som idag står inför stora medicinska utmaningar.

Translationella priset

För att uppmuntra yngre forskare och translationell forskning delar Svenska Läkaresällskapet (SLS) ut priset för bästa translationella forskning. Pristagaren utses av SLS nämnd efter förslag av Forskningsdelegationens Prioriteringskommitté.

PRISTAGARE *Emma Johansson*

”Den gömda och glömda sjukdomen”

Svenska Läkaresällskapet (SLS) belönar Emma Johansson, överläkare och docent vid Karolinska Institutet med Ellis och Ivar Janzons pris 2025. Priset belönar vetenskaplig forskning inom dermatologins och venereologins område.

Emma Johansson belönas för enastående bidrag till svensk akademisk dermatologi, särskilt inom området atopisk dermatit och pediatrik dermatologi. Genom sin forskning, arbetet med nationella kvalitetsregister samt sitt engagemang i utbildning har hon stärkt dermatologins akademiska position och bidragit till en mer jämlik vård i Sverige.

Emma Johanssons forskning fokuserar på atopisk dermatit, en vanlig hudsjukdom som orsakar torr hud, eksem och svår klåda, vilket ofta ger störd nattsömn hos drabbade patienter. För patienter med svår sjukdom har nya, effektiva men kostsamma behandlingar introducerats sedan 2018, men tillgången varierar över landet. Syftet med forskningen är att undersöka effekter och bieffekter av behandling vid atopisk dermatit hos patienter med svår sjukdom och studera vilket läkemedel som bäst passar den individuella patienten. I sin forskning studerar hon läkemedlens effekter och bieffekter i klinisk vardag samt sjukdomens påverkan på samsjuklighet och samhällskostnader.

Resultaten har bland annat visat att viktuppgång är en vanlig biverkan av läkemedlet dupilumab, något som inte framkommit i kliniska prövningar. De har också visat att de flesta patienter med svår atopisk dermatit lider av depressionssymtom, vilka ofta förbättras när hudsjukdomen behandlas effektivt – även utan samtidig antidepressiv behandling. Målet med Emma Johanssons forskning är att i framtiden kunna erbjuda patienten den mest effektiva behandlingen till minsta möjliga biverkningar och lägsta kostnaden för samhället.

Foto Privat

– Atopisk dermatit kallas den gömda och den glömda sjukdomen och orsakar ett stort lidande hos många människor. Det känns därför roligt och viktigt att min forskning och mitt engagemang för denna patientgrupp uppmärksammas med detta pris, säger Emma Johansson, docent i dermatologi och venereologi vid Karolinska Institutet, överläkare vid Karolinska universitetssjukhuset, samt biträdande klinisk lektor och forskargrupsledare, Karolinska Institutet.

Om Atopisk dermatit

Atopisk dermatit är den hudsjukdom som ur ett samhällsperspektiv ger mest sjukdomsbörda och är en av de vanligaste hudsjukdomarna globalt. Sjukdomen debuterar som huvudregel före 6 års ålder och kan ha en stor inverkan på livskvaliteten för både patienten och hela familjen. Hos de flesta patienter försvinner symtomen, åtminstone temporärt, i tidiga tonåren. Vid svårare former av atopisk dermatit kan besvären kvarstå även i vuxenlivet.

Atopisk dermatit drabbar drygt 25 % av alla barn i Sverige och 10 % av alla vuxna.

Sjukdomen är multifaktoriell, både arv och miljö spelar roll för uppkomsten av inflammationen.

(Källa: 1177 för vårdpersonal)

Ellis & Ivar Janzons pris

Ellis och Ivar Janzons fond stiftades av doktor Ivar Janzon och hans hustru Ellis Janzon genom testamente 1970. Priset har till ändamål att främja vetenskaplig forskning inom dermatologins och venereologins område. Priset utdelas vartannat år.

PRISTAGARE *Alexios Matikas*

”Skonsammare behandling med bibehållen effekt”

Bästa vetenskapliga projektansökan 2025 tilldelas Alexios Matikas för projektet ”Integrated multi-omics for prediction of response to antibody-drug conjugates”, som syftar till att bättre kunna förut-säga vilka patienter med bröstcancer som har nytta av en viss behandling.

Projektet är en del av den svenska akademiska studien ARIADNE, som undersöker hur biologiska egenskaper i tumören kan användas för att selektera patienter med HER2-positiv bröstcancer (en aggressiv och snabbväxande cancerform som ofta svarar bra på behandling). Målet är att dessa patienter ska kunna erbjudas en skonsammare men minst lika effektiv behandling som dagens standard.

Totalt kommer 370 patienter inkluderas i studien. De behandlas före operation med antingen cytostatika och antikroppar eller läkemedlet trastuzumab deruxtekan. Tumörerna analyseras sedan molekylärt, och resultaten används för att skräddarsy den fortsatta behandlingen.

Inom ramen för ARIADNE-studien samlas både vävnads- och blodprover före, under och efter behandling. Forskarna analyserar mutationer, gen- och proteinuttryck i tumörvävnaden och kopplar resultaten till hur patienterna svarar på behandlingen. De mest lovande biomarkörerna kommer att integreras i en modell som kan förutsäga vilken behandling som fungerar bäst för olika patienter.

– Det är en stor ära att tilldelas priset för bästa vetenskapliga projektansökan och ett erkännande av både mitt och forskargruppens hårda arbete. Jag vill också särskilt tacka min vän och kollega professor Theo Foukakis, som tillsammans med mig är huvudansvarig för ARIADNE-studien och som också lagt ner enormt mycket tid och energi i studien, säger Alexios Matikas.

Bästa projektansökan

SLS delar årligen ut 100 000 kronor som pris till en särskilt förtjänt yngre forskare som ansökt om och tilldelats SLS projektanslag. Pristagaren utses av SLS nämnd efter förslag från Forskningsdelegationens Prioriteringskommitté.

Om ARIADNE-studien

En randomiserad studie av trastuzumab deruxtekan och biologidrivet urval av neoadjuvant behandling för HER2-positiv bröstcancer: ARIADNE

Cirka 15–20 % av bröstcancer är HER2-positiv och prognosen har förbättrats tack vare riktade terapier. Standardbehandlingen är neoadjuvant kombination med cytostatika och anti-HER2-antikroppar, vilket möjliggör tidig effektutvärdering. Nya ADC, som trastuzumab deruxtekan (T-DXd), visar hög effektivitet och god tolerabilitet. ARIADNE-studien utvärderar biologidrivna stratifiering för att balansera de-eskalering och eskalering av behandling

(Källa: www.ki.se)

Alexios Matikas, överläkare, Bröstcentrum, ME BES, Tema Cancer, Karolinska Universitetssjukhuset och docent vid Institutionen för Onkologi-Patologi, Karolinska Institutet.

Foto: Privat

Stefan James
Foto: Mikael Wallerstedt/Uppsala universitet

PRISTAGARE *Stefan James*

Många forskningsidéer föds i mötet med patienter

Professor Stefan James belönas med Svenska Läkaresällskapets Jubileumspris 2025 för sitt banbrytande arbete med kliniska studier som har förbättrat behandlingen av patienter med hjärt- och kärlsjukdomar, både i Sverige och internationellt.

TEXT: *Lena Edberg*

När det blev känt att årets Jubileumspris går till Stefan James möttes beskedet av ett rekordstort gensvar i sociala medier. Kollegor och patienter fyllde flödena med positiva hälsningar och gratulationer; reaktioner som speglar både hans vetenskapliga framgångar och den skillnad han gjort för patienterna.

Stefan James är professor i kardiologi vid Uppsala universitet, knuten till Institutionen för medicinska vetenskaper och Uppsala kliniska forskningscentrum. Han arbetar också som överläkare i interventionell kardiologi vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

Han har lett många stora registerbaserade randomiserade kliniska studier – ett effektivt och vetenskapligt viktigt sätt att utvärdera läkemedel, medicintekniska produkter och behandlingsstrategier. Genom att integrera studier i den ordinarie sjukvården och använda kvalitetsregister, befintlig infrastruktur och redan tillgängliga data kan fler och mer representativa patienter inkluderas. Samtidigt minskar behovet av återbesök och extra moment som enbart görs i studiesyfte, vilket håller kostnaderna nere.

Flera av Stefan James forskningsresultat har varit avgörande för att förbättra vården för patienter med hjärt- och kärlsjukdomar och har konkret förändrat behandlingen av hjärtpatienter i Sverige och internationellt.

Studier av blodproppshämmande läkemedel har bidragit till att minska återfall efter hjärtinfarkt. Forskning om kranskärlsstentor har lett till bättre förståelse av nytta och risk och tillsammans med annan forskning förbättrat resultaten av

kranskärlsingrepp. Andra studier har visat att vissa rutinmässiga behandlingar saknar nytta och därför kan avvecklas, som utsugning av blodproppar och syrgasbehandling vid hjärtinfarkt.

– Jag har deltagit i många studier som har lett till förändringar i kliniska riktlinjer om behandling av hjärtinfarkt genom bättre anpassad blodproppshämning, bättre strategier för operationer och läkemedelsbehandlingar samt bättre medicintekniska produkter, berättar Stefan James.

För honom är samarbetet mellan akademi, sjukvård och kvalitetsregister en förutsättning för kliniska framsteg. Fungerande kvalitetsregister och god tillgång till offentliga hälsodata är, menar han, en förutsättning för att Sverige ska behålla sin ledande roll inom klinisk forskning.

– Många forskningsidéer kommer direkt från möten med patienter. Jag har förmånen att jobba i en välfungerande hälso- och sjukvård med goda möjligheter till forskningsfinansiering, bra system för uppföljning och bra samarbeten, säger han.

De viktigaste frågorna inom forskningspolitiken för att förbättra förutsättningarna för kliniska studier är enligt Stefan James att skapa bättre och snabbare tillgång till hälsodata samt att få större möjligheter att kontakta patienter för förfrågan om deltagande i studier. Samtidigt pekar han på att höga kostnader för nya läkemedel och medicintekniska produkter är en stor utmaning för att kunna förbättra vården för patienter med hjärt- och kärlsjukdomar framöver.

Nästa steg är att etablera kvalitetsregister och databaser i Europa med Sverige som förebild. Stefan James vill bidra till att skapa nätverk för att kunna genomföra stora enkla randomiserade studier i flera länder – studier som industrin oftast inte är så intresserad av att finansiera. Stefan James beskriver sin drivkraft som en kombination av nyfikenhet,

Foto: istockphoto

viljan att lära sig mer, att ifrågasätta etablerade normer och ambitionen att förbättra.

– Jag ser det som en stor förmån att få arbeta med något som ger tydlig mening och nytta för många lidande människor, säger han.

Till yngre läkare och forskare ger han rådet att ta varje chans att söka ny kunskap, ifrågasätta etablerade rutiner, och att försöka bidra till att utveckla vården. Att hos varje enskild patient, utöver att diagnostisera och behandla, också söka kunskap genom att systematisera, utvärdera, testa och undervisa ger större arbetsglädje, menar Stefan James.

Svenska Läkaresällskapetets ordförande, Catharina Ihre Lundgren understryker betydelsen av hans arbete:

– Det är en glädje att få lyfta fram och belöna Stefan James med Läkaresällskapetets prestigefulla Jubileumspris för hans mycket betydelsefulla arbete. Genom sina stora, nydanande, kliniska studier har han förbättrat behandling och vård för patienter med hjärtsjukdomar över hela världen. Stefan James bedriver världsledande forskning och utgör samtidigt en framstående förebild som forskarledare, säger hon.

Priset delas ut under Svenska Läkaresällskapetets Årshögtid den 21 oktober 2025 och pristagaren belönas med 175 000 kronor och SLS sekelmedalj i silver.

– Jag är mycket hedrad och glad för detta erkännande. Att få priset från just Svenska Läkaresällskapet är bland det mest hedrande jag kan tänka mig, just eftersom det delas ut av kollegor och är baserat på vetenskap med klinisk betydelse, avslutar Stefan James.

Jubileumspriset

Svenska Läkaresällskapet har delat ut Jubileumspriset sedan 1858. Priset har till ändamål att belöna värdefulla, av svenska medborgare, författade skrifter över ämnen tillhörande det medicinska forskningsområdet. Pristagaren belönas med 175 000 kr och SLS sekelmedalj i silver.

Foto: istockphoto

SLS INTRODUKTIONSTIPENDIUM

– medicinsk forskning under läkarprogrammets sommaruppehåll

Svenska Läkaresällskapetets introduktionsstipendium ger läkarstudenter möjlighet att under 1–2 sommarmånader delta i medicinsk forskning på heltid. Syftet är att ge tidig forskarerfarenhet och öka andelen läkare som forskar. Sökande ska vara inskrivna på läkarprogrammet och medlemmar i SLS KUF, med en disputerad SLS-medlem som handledare.

Ansökningsperiod

Den 15 januari 2026 – 15 mars 2026.

Läs mer!

Forskningspolicy för en stärkt medicinsk forskning

Svenska Läkaresällskapet (SLS) forskningspolicy tydliggör de åtgärder och prioriteringar som krävs för att främja och utveckla medicinsk forskning i Sverige. Policyn fokuserar på tre huvudområden: läkarnas vetenskapliga lärande, förbättrade förutsättningar för forskande läkare och ökad tvärvetenskaplig samverkan.

Den kliniska medicinska forskningen är en grundbult i en välfungerande och framgångsrik hälso- och sjukvård. Genom forskning och utveckling kan patienter dra nytta av nya effektiva metoder för diagnostik och behandling. Sverige har en framgångsrik historia med många goda exempel på hur klinisk forskning lett fram till nya behandlingsmetoder och nya läkemedel som förbättrat hälso- och sjukvården.

– Forskning är en förutsättning för en hälso- och sjukvård i världsklass. Med vår forskningspolicy vill vi bidra till att skapa bättre strukturer för forskning och lärande i alla delar av läkarkåren – från läkarstudent till överläkare, säger Anna Sarkadi, ordförande i SLS delegation för medicinsk forskning.

Policyn betonar vikten av att vetenskaplig kompetens blir en självklar del av läkarrollen, att forskningstid skyddas från kliniska åtaganden och att fler fasta kombinationstjänster mellan klinik och forskning inrättas. Den lyfter också fram behovet av starkare infrastrukturer för kliniska provningar och en förbättrad tillgång till hälsodata för forskning.

– Vi behöver ett sjukvårdssystem där forskning och klinik inte konkurrerar, utan samverkar. Det handlar om att göra det möjligt för fler läkare att forska utan att behöva välja bort den kliniska utvecklingen – och tvärtom, säger Anna Sarkadi.

Svenska Läkaresällskapet's forskningspolicy vänder sig till beslutsfattare inom politik, akademi och hälso- och sjukvård samt till alla aktörer som vill bidra till att stärka svensk medicinsk forskning.

Ladda ned
SLS forskningspolicy

FORSKNINGSPOLICYN I KORTHET

- **Vetenskaplig kompetens:** Alla läkare ska ha vetenskapligt lärande genom hela yrkeslivet.
- **Forskningstid:** Kliniskt aktiva läkare behöver skyddad tid och stabil finansiering för forskning.
- **Forskande lärarkår:** Disputation och forskarkarriär bör stödjas tidigt för att säkra fler docenter som kan vara handledare och forskningsledare.
- **Kombinationstjänster:** Fler tjänster som förenar klinik och forskning krävs.
- **Tvärvetenskap:** Samarbete mellan olika professioner och ämnesområden ska främjas.
- **Hälsodata:** Tillgången till hälsodata måste förenklas och effektiviseras.
- **Kliniska provningar:** Nationell struktur och nätverk behövs för att stärka kliniska studier.

Anna Sarkadi, ordförande i
SLS delegation för medicinsk
forskning

Foto: Mikael Wallerstedt

Banbrytande upptäckter inom skelettmuskelfysiologi belönas

Svenska Läkaresällskapet (SLS) belönar Lars Larsson, projektledare vid avdelningen för kliniska vetenskaper, Sveriges lantbruksuniversitet, med Ingvarpriset 2025.

Foto: istockphoto

Lars Larsson belönas för sina framstående och mångåriga forskningsinsatser inom skelettmuskelfysiologi, vilka har uppmärksammats såväl nationellt som internationellt. Hans arbete har omfattat detaljerad analys av muskelstruktur, kontraktionsförmåga, motoriska enheter, samt funktionen i muskelceller och särskilt proteinet myosin. Det har både handlat om experimentella djurstudier och kliniska studier, utförda vid olika europeiska och nordamerikanska universitet, varvid ny metodik och modifiering av existerande metoder har utvecklats.

– Jag är både hedrad och tacksam att bli tilldelad Ingvarpriset. Jag har stor respekt för David Ingvar då han vidgade ämnet klinisk neurofysiologi för att öka vår förståelse kring sjukdomar inom det centrala nervsystemet. Än idag finns stor utvecklingspotential inom området, säger Lars Larsson.

”Än idag finns stor utvecklingspotential inom området.

Lars Larssons forskning har bidragit till diagnostik av den första patienten med critical illness myopati i Skandinavien 1995, sedan dess har han tillsammans med forskargruppen publicerat avgörande kunskap om detta sjukdomstillstånd. Lars Larssons senare forskning har bland annat handlat om grundläggande mekanismer bakom försämrad muskelfunktion hos äldre personer.

Ingvarpriset

Priset delas ut varje år och belönar goda insatser inom klinisk neurovetenskap. Fonden har bildats genom insamling våren 1990 i anslutning till David H Ingvars avgång från sin tjänst som professor och överläkare i klinisk neurofysiologi i Lund. Pristagaren belönas med 40 000 kronor samt SLS 200-års-medalj i brons.

Lars Larsson
Foto: Johannes Frandsén/KI.

Klimatarbete för att skydda de mest sårbara

Camilla Fahlgård, barnhälsovårdsöverläkare i Region Västerbotten, belönas av Svenska Läkarsällskapet med Hållbarhetspriset 2025. Hon uppmärksammas för sitt målmedvetna arbete med att lyfta barnens särskilda utsatthet vid klimatförändringar.

Foto: istockphoto

Arets Hållbarhetspristagare, Camilla Fahlgård, har på ett betydande sätt bidragit till att stärka kunskapen inom barnhälsovården och öka beredskapen för att skydda de yngsta och mest sårbara mot klimatförändringarnas negativa hälsoeffekter. Genom att lyfta fram barnhälsoperspektivet – som är avgörande både för att motivera utsläppsbegränsningar och för att utforma effektiva klimatanpassningsåtgärder – har hon skapat en plattform som samlar olika aktörer och inspirerar till högre ambitioner för klimatomställning och ett hållbart samhälle. Hon har även visat betydelsen av en systematisk och nationell samordning med ett arbete som sträcker sig från regional nivå till medverkan i en nationell utvecklingsgrupp.

– Camilla Fahlgård är en inspirerande kraft som med stor tydlighet visat att barns hälsa måste stå i centrum i arbetet mot klimatförändringarnas konsekvenser. Hon har också visat vilken roll hälso- och sjukvården kan spela för att stärka samhällets resiliens och bidra till en hållbar framtid, säger Catharina Ihre Lundgren, ordförande i Svenska Läkaresällskapet.

– Det är en stor ära att få Svenska Läkaresällskapets Hållbarhetspris för arbetet med klimat och hälsa, säger Camilla Fahlgård. Klimatförändringarna är ett av vår tids största hot mot folkhälsan och det är avgörande att vi agerar evidensbaserat för att skapa hälsovinster för hela befolkningen. Priset bidrar till att uppmärksamma frågan och sprida det arbetssätt vi utvecklat inom barnhälsovården, vilket vi gärna vill dela med övrig hälso- och sjukvård.

Hållbarhetspriset

Hållbarhetspriset har delats ut sedan 2020 och tilldelas läkare som främjar och arbetar med hälso- och sjukvårdens hållbarhet och därigenom blivit en förebild för kollegor, medarbetare och studenter. Pristagaren belönas med 25 000 kronor.

Camilla Fahlgård.
Foto: Anders Fahlgård.

Kalendarium

November

3/11 kl. 14-16 SLS webinar
Nationella kvalitetsregister

Plats: Zoom

Arrangör: SLS delegation för medicinsk kvalitet

4/11 kl. 12.00-13.00 BLF webinar
Läkemedel under graviditet och amning

Plats: Zoom

Arrangör: Barnläkarföreningen i samarbete med SLS

11/11 kl. 13.00-16.30 Symposium
Folksjukdomen postcovid

Plats: Beijersalen, KVA

Arrangör: Kungl. Vetenskapsakademiens kommitté för hälsofrågor, Svenska Covidföreningen, SLS och Vetenskapsrådet

11/11 kl. 18-19.30 Konst & Läkekunst om Jussi Björling

Plats: SLS hus

12/11 kl. 12-13 SLS webinar
SLS skola för styrelseledamöter i föreningar om hur SLS organisation och verksamhet fungerar

Plats: Zoom

Arrangör: SLS

19/11 kl. 13-16 SLS webinar
Second Victim - hur tar vi hand om varandra efter allvarliga händelser i vården

Plats: Zoom

Arrangör: SLS kommitté för säker vård

19/11 kl. 16.30-18.00 SLS webinar

Ungas psykiska hälsa i en digitaliserad värld

Plats: Zoom

Arrangör: Svensk Förening för Socialmedicin och Folkhälsa i samarbete med SLS

25/11 eHälsodagen 2025

Journalsystemsbytena, generativ AI och hälsodata: Krav på granskning, informationsstruktur och utbildning

Plats: SLS hus och online

Arrangör: SLS kommitté för eHälsa i samarbete med SFMI

26/11 Etikdagen 2025

Normförskjutningar i samhället

Plats: SLS hus och online

Arrangör: SLS Etikdelegation och SLFs läkarförbunds etik- och ansvarsråd

27/11 kl. 12-14 SFAM:s torsdagsmöte

Fanny Nilsson, aktuell med boken "Åk till akuten"

Plats: Zoom

Arrangör: Svensk Förening för Allmänmedicin och SLS

December

2/12 kl. 12.00-13.00 BLF webinar: Ungdomsmedicin, mognadsbedömningar och biopsykosocial utveckling

Plats: Zoom

Arrangör: Barnläkarföreningen i samarbete med SLS

Februari

3/2 Temadag Kloka Kliniska Val

Plats: SLS hus och online

Arrangör: SLS arbetsgrupp för Kloka Kliniska Val

13/2 Preventionsdagen 2026

Plats: SLS hus och digitalt

Arrangör: SLS kommitté för prevention och folkhälsa

Mars

11-13 Berzelius Symposium 111:

Hjärtsvikt

Plats: SLS hus och digitalt

Arrangör: Svensk Thoraxkirurgisk Förening och SLS

Ta del av inspelade programaktiviteter på SLS YouTube-kanal!

Foto: istockphoto

Temadag: Kloka Kliniska Val 2026

Dags att ta nästa steg - men hur? Välkommen till SLS temadag om Kloka Kliniska Val i SLS hus eller online den 3 februari 2026.

Foto: istockphoto

SLS Preventionsdag 2026

SLS kommitté för prevention och folkhälsa arrangerar Preventionsdag den 13 februari 2026 i SLS hus eller online.

Temat för dagen: "Mer än vård - att skapa livskvalitet genom preventiva och hälsofrämjande insatser för de allra äldsta".

Foto: istockphoto

Berzelius Symposium 111: Hjärtsvikt

Svensk Thoraxkirurgisk förening och SLS bjuder in till Berzelius symposium om hjärtsvikt, den 11-13 mars 2026 i SLS hus eller online.

BOKNYHET!

Hur kan vi ha världens bästa vård när man inte kan få tid på sin vårdcentral? Varför blir man så ofta tillsagd att åka till akuten? Är sjukvården verkligen bättre i andra länder? Läkaren och debattören Fanny Nilsson aktuell med ny bok.

Foto: Natur och Kultur

Sök SLS forskningsanslag!

SLS främjar vetenskaplig utveckling och spridandet av medicinsk kunskap genom att årligen dela ut omkring 50 miljoner kronor till forskning.

PÅGÅENDE UTLYSNINGAR

SLS resebidrag: Ansökningsperiod 1 juli 2025 - 15 maj 2026. För kongressresa eller forskningsvistelse

Ansökningsperiod 1 dec 2025 - 1 feb 2026

Bengt Ihres fond: För forskning inom gastroenterologi & gastroenterologisk kirurgi.

Björklunds fond: För forskning om ALS och likartade neurologiska sjukdomar.

Cronqvists stiftelse: För forskning inom ögonsjukdomar, i första hand retinitis pigmentosa.

Gastroenterologisk forskningsfond: För forskning inom gastroenterologi.

Ulla Malmnäs Tjernlunds forskningsfond: För forskning inom tarm- och pancreascancer.

Paul Freneknens fond: För forskning inom öron-, näs- & halssjukdomar.

SLS allmänmedicin i samverkan: För forskning & forskningsmöjligheter inom primärvården.

SLS deimplementeringsforskning: För forskning riktad mot deimplementering.

SLS forskarmånader: För att bedriva forskning efter disputation.

SLS klimat, hälsa & hållbar sjukvård: För att belysa kopplingen mellan klimat och hälsa och verka för minskad klimat- och miljöpåverkan av hälso- och sjukvården.

SLS nätverksstöd: Tre nätverksbidrag á 150 000 kr för att strukturellt stödja nationell klinisk behandlingsforskning.

SLS postdoktorsstipendium: För att bedriva forskning utomlands.

SLS projekt: För medicinsk forskning.

SLS äldre med multisjuklighet: Forskningsanslag för tvärvetenskapligt forskningsprojekt om äldre med multisjuklighet.

SSAC: For research related to the treatment of infectious diseases with antibacterial, antiviral, antimycotic or antiparasitic agents.

Thomas Ihre stipendium: För att vidareutvecklas inom gastrokirurgi.

Ansökningsperiod 1 dec 2025 - 15 mars 2026

SLS introduktionsstipendium: För medicinsk forskning under läkarprogrammets sommaruppehåll.

Läs mer!

Foto: Privat, Josefín Bergenholtz, Sahlgrenska akademien

Forskning inom MS, arbetsrelaterad stress och sjukfrånvaro belönas

Igal Rosenstein, Anna-Maria Hultén och Adnan Noor Baloch belönas med Lennmalms pris 2025. Forskarna tilldelas priset för sina förtjänstfulla arbeten inom det neurologiska och det försäkringsmedicinska forskningsområdet.

Igal Rosenstein, specialistläkare vid Neurologiska kliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, och forskare vid Sahlgrenska akademien, belönas för sina betydande insatser inom neurologisk forskning. Hans studier har visat att analys av olika biomarkörer i blod och ryggmärgsvätska hos patienter med misstänkt multipel skleros kan ge värdefull information om diagnos och prognos samt bidra till en bättre och mer träffsäker behandling för personer med MS (multipel skleros).

Anna-Maria Hultén, verksam vid Institutionen för neurovetenskap och fysiologi, Sahlgrenska akademien, Göteborgs universitet, belönas för sina framstående studier inom försäkringsmedicinsk forskning. Hennes arbete har tydligt visat hur allmänläkare redan i ett tidigt skede kan identifiera patienter som drabbats av arbetsrelaterad stress och som riskerar längre sjukfrånvaro. Genom sina forskningsresultat bidrar hon till att utveckla både vården och det förebyggande arbetet mot ohälsa i arbetslivet.

Adnan Noor Baloch, universitetsadjunkt i hälsovetenskaplig statistik vid avdelningen för samhällsmedicin och folkhälsa, Sahlgrenska Akademien, belönas för sina betydande insatser inom försäkringsmedicinsk forskning. Hans framstående studier har undersökt sambanden mellan olika sjukdomstillstånd, arbetsmiljöfaktorer och deras inverkan på arbetsförmåga och sjukfrånvaro. Genom att använda flera avancerade analysmetoder har han bidragit med viktig kunskap som stärker förståelsen av hur arbete och hälsa samspelar över tid. Resultaten har stor betydelse för utvecklingen av prediktionsverktyg som kan stödja tidiga insatser och förebygga långvarig sjukfrånvaro.

Lennmalms pris

Priset delas ut vartannat år och belönar yngre forskare för förtjänstfulla arbeten över ämnen, tillhörande det neurologiska, försäkringsmedicinska eller syfilidologiska forskningsområdet. Pristagarna belönas med totalt 50 000 kronor samt Lennmalms silvermedalj.

10 år av framstående forsknings-samarbeten

Svensk gastroenterologisk forskning möter stora möjligheter men också hårdare global konkurrens. Bengt Ihre Research Fellowship har i tio år stärkt Sveriges position genom att främja samarbete, handledning och forskningsstöd – ett initiativ som nu firar 10-årsjubileum.

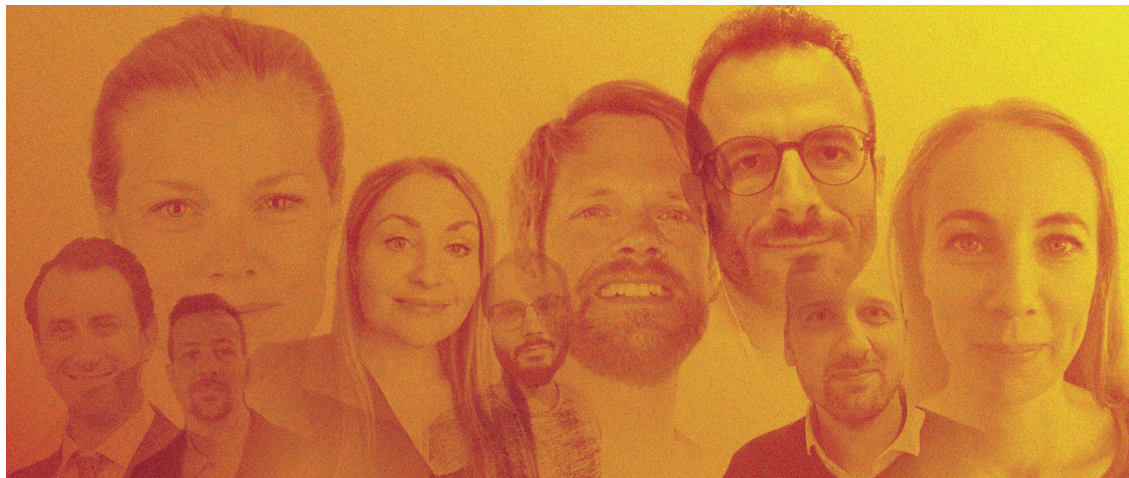

Foto: ihrefellowship.se

Uttecklingen inom medicinsk forskning går idag alltmer mot ökat samarbete och nationell samverkan för att samla kompetens, resurser och patientkohorter. Samtidigt skärps konkurrensen om de forskningsresurser som finns. Sverige har historiskt varit framstående inom gastroenterologisk forskning, men den internationella konkurrensen riskerar att utmana vår position. För att bibehålla och stärka den svenska konkurrenskraften krävs långsiktiga strategiska satsningar och nationella nätverk.

Ett exempel på en sådan satsning är Bengt Ihre Research Fellowship, som syftar till att ge svenska gastroenterologer och gastrokirurger möjlighet till forskningssamarbeten och gemensam handledning. Programmet bygger på nätverksbyggande mellan universitet och sjukhus, vilket motverkar konkurrens mellan svenska centra och istället stärker svensk gastroenterologisk forskning internationellt.

Fellowship med nationell räckvidd

Bengt Ihre Research Fellowship är ett nationellt stipendieprogram som stöder läkare och kliniska forskare efter disputation att genomföra kliniska studier på sin hemklinik. Programmet erbjuder handledning, forskningsresurser och finansiering av projektkostnader såsom statistikkonsulttjänster, etik tillstånd, laboratorieresurser och forsknings-sjuksköterskor. Projekt med möjlighet till samfinansiering prioriteras, och programmet löper normalt över två år.

Varje år startar två till tre fellowships per termin, med totalt sex till åtta samtidiga fellows. Inom programmet arrangeras årligen en till två workshops för nätverksbyggande och kompetensutveckling, och kortare utlandsvistelser kan finansieras. Slutförda forskningsprojekt presenteras i vetenskapliga tidskrifter samt på nationella och internationella konferenser. Programmet leds av en studie-rektor och en styrgrupp med representanter från Ihre-fonden, Svensk Kirurgisk Förening och Svensk Gastroenterologisk Förening.

En satsning på framtiden

Bengt Ihre Research Fellowship har under sina tio år visat sig vara en viktig resurs för svensk gastroenterologisk forskning.

– Genom att främja nationell samverkan, kompetensutveckling och internationella kontakter bidrar programmet till att stärka Sveriges position på den globala forskningsarenan – till gagn för både patienter och forskare, säger Charlotte Hedin, director, Bengt Ihre Research Fellowship.

Bengt Ihre Research Fellowship

Stöd för kliniska forskningsprojekt under två års tid inom gastroenterologi och gastrokirurgi. Sista ansökningsdag är 1 februari 2026.

Läs mer!

Årets Hippokratespristagare – etisk förebild inom patologi

Svenska Läkaresällskapet (SLS) belönar Johan Wejde, överläkare i klinisk patologi och cytologi, Karolinska universitetssjukhuset, med Hippokratespriset 2025.

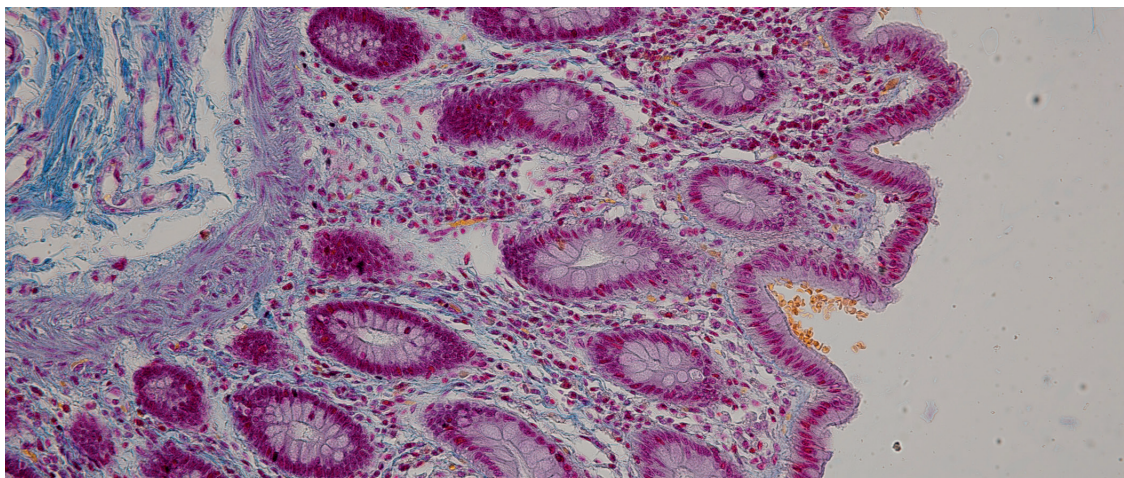

Foto: istockphoto

Johan Wejde belönas för sitt patient-centrerade och etiska förhållningssätt, som genomsyrar hela hans arbete – från det enskilda patientmötet i samband med finnålsprovtagning till det prestigelösa delandet av sin diagnostiska kompetens med kollegor på olika nivåer och inom olika discipliner. Allt med målet att patienten ska få en korrekt diagnos och ett tryggt omhändertagande. Han resonerar utifrån principerna om att göra gott och inte skada inom patologi, och verkar med stor respekt för patientens autonomi.

– Som patolog är målet att kunna leverera en korrekt och pålitlig diagnos. Ett viktigt etiskt övervägande är att avgöra när materialet är tillräckligt, samt att ibland bromsa och inte gå längre än materialet medger, vilket är en förmåga som Johan Wejde bemästrar, och även förmedlar till kollegor. Hans empatiska och förtroendeingivande sätt skapar lugn i moment som annars ofta präglas av stor oro hos patienten, säger Anders Castor, ordförande i SLS delegation för medicinsk etik.

– Jag blev överraskad och hedrad över att utses till mottagare av Hippokratespriset 2025. Patologi är kanske inte den specialitet man först förknippar med etiska frågor, men det är värdefullt att lyfta fram att etik finns i alla delar av sjukvården. Jag är stolt om de som nominerat mig tycker att jag visar en god attityd i mitt patientarbete. Själv har jag haft förmånen att utbildas av kollegor vars handlingar jag har sett som goda exempel, säger Johan Wejde, överläkare i klinisk patologi och cytologi, Karolinska universitetssjukhuset.

Hippokratespriset

Hippokratespriset är Svenska Läkaresällskapets etikpris och delas ut sedan 2003. Priset belönar och uppmärksammar etiskt förhållningssätt i det kliniska vardagsarbetet. Priset delas ut årligen och går vartannat år till en kvinna och vartannat år en man. Pristagaren belönas med 10 000 kronor och Clarence Blomquist-medaljen i silver.

Johan Wejde
Foto: Privat

PRISTAGARE *Qiaolin Deng och Allan Zhao*

Söner till kvinnor med typ 1-diabetes löper ökad risk för tidig hjärt-kärlsjukdom

Alvarengas pris 2025 tilldelas Qiaolin Deng och Allan Zhao, forskare vid Karolinska Institutet, för studie som visar hur diabetes hos kvinnor kan påverka deras barns blodkärl i vuxen ålder.

Foto: istockphoto

Pristagarna belönas för artikeln: "Maternal diabetes programs sexually dimorphic early-onset cardiovascular dysfunction in metabolically healthy offspring" med valspråket "Diabetes hos modern medför tidiga hjärt-kärlproblem för söner".

Studien har undersökt hur typ 1-diabetes hos kvinnor påverkar deras barns endotelfunktion (funktionen av blodkärlens innervägg) i ung vuxen ålder. Det är sedan tidigare känt att barn till kvinnor med diabetes har ökad risk för hjärt-kärlsjukdomar, men mekanismen bakom detta har inte varit känd.

– Vi ville undersöka om barnens ökade risk berodde på att de själva utvecklade metabol sjukdom, till exempel obesitas eller diabetes, vilket också är vanligare hos barn till kvinnor med diabetes, eller om hjärt-kärlsjukdom och metabol sjukdom utvecklas separat hos dessa individer, säger Allan Zhao, doktorand vid Institutionen för Fysiologi och Farmakologi, Karolinska Institutet, samt AT-läkare på S:t Görans sjukhus.

Genom en translationell studiedesign, som kombinerat musmodeller, svenska registerdata och en mindre klinisk studie, har forskarna visat att söner, men inte döttrar, till kvinnor med typ 1-diabetes har en försämrad funktion i blodkärlens innervägg (endoteldysfunktion). Detta innebär en ökad risk för hjärt-kärlsjukdom redan i ung vuxen ålder (före 40 års ålder).

– Vi har även identifierat specifika signalvägar som påverkas och som på sikt kan bli mål för nya behandlingar. På kortare sikt kan våra resultat bidra till bättre riskbedömning och stöd för att minska riskfaktorer, genom ökad medvetenhet hos både patienter och vården, säger Qiaolin Deng, docent och forskargrundsledare vid Institutionen för Fysiologi och Farmakologi, Karolinska Institutet samt universitetslektor vid Institutionen för Molekylär Biovetenskap, Wenner-Grens Institut, Stockholms universitet.

Qiaolin Deng och Allan Zhao. Foto: Paulo Jannig, Li Oskarson Kindstrand

Alvarengas pris

Priset belönar värdefulla, "av svenska medborgare författade, till tävlan inlämnade otryckta artiklar över ämnen tillhörande det medicinska forskningsområdet". Pristagarna belönas med 50 000 kronor.

För få läkare fortsätter forska efter disputation

2024 gjorde SLS en uppföljning av den studie om medicinsk och hälsovetenskaplig forskning som gjordes 2022, där det framkom att för få forskande läkare fortsätter sin forskarkarriär efter disputation.

Medicinsk forskning, forskarutbildning och fortbildning är viktiga för snabb utveckling och kunskapsspridning inom svensk sjukvård. Sedan 1990-talet har flera utredningar pekat på problem, bland annat en minskande andel forskande läkare. För Svenska Läkaresällskapet är det en självklar uppgift att fortlöpande bevaka denna utveckling.

På uppdrag av SLS togs en statistikrapport fram år 2022 rörande medicinsk och hälsovetenskaplig forskning. Rapporten visade bland annat att alltför få forskande läkare fortsätter sin forskarkarriär efter disputation, vilket resulterar i en brist på mer seniora forskare som kan fungera som erfarna handledare. Under 2024 har en uppföljande studie genomförts som visar att mycket är sig likt jämfört med 2022. De totala resurserna fortsätter minska, antalet disputerade läkare ligger relativt konstant och antalet läkare som fortsätter forska och kan fungera som handledare är fortsatt för lågt.

Forskningsresurser

Den offentliga sektorns utgifter för medicinsk och hälsovetenskaplig forskning har ökat i löpande tal, men sett som andel av BNP är nivån i stort sett oförändrad sedan mitten av 2000-talet. År 2021 uppgick utgifterna till cirka 16,6 miljarder kronor, motsvarande 2,6 procent av hälso- och sjukvårdens totala kostnader. En viktig del av forskningsfinansieringen är de statliga ALF-anlagen, riktade till klinisk forskning i regionerna. År 2019 stod dessa för nästan hälften av regionernas forsknings- och utvecklingsmedel.

Fler disputerade läkare – och ändrad könsfördelning över tid

Antalet disputerade läkare har ökat från cirka 6 500 (40–69 år) år 2005 till drygt 7 400 år 2023. Samtidigt har en tydlig förändring skett i könsfördelningen. Antalet disputerade män i samma åldersgrupp har minskat från nästan 5 000 till drygt 4 000, medan antalet kvinnor mer än fördubblats – från knappt 1 600 till över 3 300. Utvecklingen speglar att en allt större andel av de svenska läkarna är

kvinnor, en trend som förstärktes från 1990-talet och framåt.

Ålder vid disputation och forskningskarriärer

Medelåldern vid disputation ligger stadigt kring 41 år. Trots att många läkare når forskarutbildning är det fortfarande relativt få som fortsätter med aktiv forskning efter disputation. Det innebär en risk för brist på erfarna handledare, särskilt då den yngre generationen av docenter (45–54 år) inte ökar i samma takt. År 2005 fanns 165 individer i denna ålderskategori med docentkompetens, medan motsvarande siffra 2023 sjunkit till 106. Detta kan innebära färre handledningstimmar per doktorand framöver.

Betydelse för framtiden

Rapporten pekar på att Sverige står inför utmaningar när det gäller att säkerställa tillräckliga resurser för forskning samt att trygga tillgången på forskningshandledare.

SLS anser

- Det behövs ett tydligt ledarskap och åtgärder för att möjliggöra för fler läkare att kombinera klinisk verksamhet och forskning.
- Om meritvärdet stärks och antalet kombinationstjänster ökar kan långsiktiga forskarkarriärer stimuleras.
- När medarbetare känner sig delaktiga i ett akademiskt system som präglas av patientnära forskning, kommer fler vilja satsa vidare på en forskarkarriär.
- Det förutsätter ett ledarskap som ser forskning, utbildning och klinik som självklara grundstenar i all verksamhet.

SLS stärker forskningen för att fasa ut lågvärdevård!

Svenska Läkaresällskapet (SLS) nya satsning inom deimplementeringsforskning har väckt stort intresse bland forskare. Syftet med satsningen är att främja kunskap om hur lågvärdevård, åtgärder eller behandlingar som har liten nytta för patienten eller i värsta fall kan orsaka skada, kan identifieras och fasas ut.

Foto: iStockphoto

Svenska Läkaresällskapet driver sedan några år projektet Kloka Kliniska Val (KKV), som syftar till att utränga så kallad lågvärdevård för att kunna fokusera resurser på vård som verkligen gör nytta för patienterna. Lågvärdevård eller lågvärdeinsatser är åtgärder eller behandlingar som har liten nytta för patienten eller till och med kan skada.

– Genom Kloka Kliniska Val vill vi bidra till att identifiera behandlingar, tester och rutiner som inte ger nytta för patienten. Men även när vi vet vad som är lågvärdevård är det ofta svårt att sluta – saker vi gör sitter i väggarna och drivkrafterna att fortsätta kan vara många, säger Johan Bengtsson, ledamot i SLS arbetsgrupp för Kloka Kliniska Val samt kontaktperson för ett svenskt nätverk för forskning om deimplementering.

– Att utmönstra lågvärdevård är framför allt viktigt för den enskilda patienten. Vi behöver mer forskning om vilka strategier som fungerar och hur utmönstringen kan bli bestående. Därför är det glädjande att SLS nu satsar specifikt på denna typ av forskning, fortsätter han.

För att stärka forskningen inom området utlyste

SLS i fjol tre forskningsanslag om vardera 400 000 kronor riktade mot deimplementeringsforskning. Sista ansökningsdag var i början av februari, och responsen blev mycket stor. Så stor att SLS beslutar att bevilja fyra anslag i stället för tre.

De ansökningar som inkommit har kommit från forskande läkare som i sin vardag ser exempel på vård som inte alltid är medicinskt motiverad men som inte kan tas bort utan ett vetenskapligt underlag. Studierna syftar till att undersöka värdet av exempelvis upprepade undersökningar vid olika tillstånd eller vilka patienter som egentligen har nytta av omfattande utredningar och operationer som i sig kan vara väldigt krävande eller till och med farliga. Ett annat exempel är att sätta ut läkemedel som inte fungerar eller inte längre behövs, men har blivit kvar.

Ett av de beviljade projekten handlar om utsättning av antidepressiva läkemedel hos tonåringar som har stått på dessa längre än sex månader. Den rekommenderade behandlingstiden är sex månader, därefter måste ett nytt ställningstagande göras. Antingen mår patienten bättre och läkemedlet kan sättas ut eller så har det haft bristande effekt och då bör annan behandling provas. Detta missas ofta och många unga patienter fortsätter att ta antidepressiva läkemedel i flera år, vissa trots besvär.

biverkningar. Studien utgör ett första steg i ett större projekt som syftar till att utveckla bästa praxis för nedtrappning och avslut av antidepressiv behandling hos unga.

Bakgrunden till projektet är den höga och ökande förskrivningen av SSRI/SNRI till barn och unga i Sverige, trots att effekten är osäker, biverkningarna ofta allvarligare än hos vuxna samt att vården präglas av brist på psykologiska resurser och kontinuitet.

– Detta leder till att många unga behandlas med antidepressiva läkemedel utan tillräcklig uppföljning eller risk-nytta-analys. Många fortsätter dessutom med medicineringen i flera år utan förnyad bedömning eller hjälp med nedtrappning. Detta leder till lågvärdevård, dvs långvarig, ineffektiv och ibland onödigt medicinering utan tydlig medicinsk indikation. Kunskapen om utsättningssymtom vid antidepressiv läkemedelsbehandling är också begränsad hos barn och ungdomar, och forskning på området är knapp, berättar forskningsledare Eva Henje, professor, överläkare i barn- och ungdomspsykiatri vid Umeå universitet samt ansvarig för projektet.

Projektets mål är att minska onödigt antidepressiv läkemedelsanvändning, öka patienternas delaktighet i behandlingen samt att långsiktigt bidra till bättre vårdkvalitet och hälsoutfall.

Övriga tre beviljade projekt handlar om att minska lågvärdevård inom primärvården, att undvika onödiga operationer och komplikationer vid äggstockscancer samt att pröva mindre intensiv uppföljning med cystoskopier hos patienter med urinblåsecancer. Alla med syftet att skapa en mer hållbar och patientcentrerad vård.

Kloka Kliniska Val är ett prioriterat område för SLS och intresset i läkarkåren för att tillsammans med patienten arbeta med att identifiera vård och behandling som saknar patientnytta är stort.

– Det är glädjande att intresset för anslaget är stort bland forskande läkare. Vår satsning möjliggör studier för att utveckla effektiva strategier för att identifiera lågvärdevård, förstå varför den ges och ta fram verktyg för att fasa ut den, säger Anna Sarkadi, ordförande för SLS forskningsdelegation.

TEXT: *Lena Edberg*

Sök anslag för deimplementeringsforskning

SLS utlyser högst fyra ansökningar om vardera 400 000 kr för forskningsanslag riktat mot deimplementeringsforskning med sista ansökningsdatum 1 februari 2026.

Behörig att söka är disputerad medlem i Svenska Läkaresällskapet. Ansökan ska skrivas på engelska och innehålla forskningsprogram, budget och CV från huvudsökande.

Läs mer!

FOTO: Privat

Prisas för arbete med den medicinska svenskan i Finland

Margareta Gustafsson belönas med Bengt I Lindskogs språkpris 2025 för hennes mångåriga och värdefulla insatser som översättare och språkgranskare inom det medicinska området. Med ett outtröttligt engagemang har hon verkat för att den medicinska svenskan i Finland ska ligga i linje med språkbruket i Sverige.

Margareta Gustafsson har specialiserat sig på medicinska texter inom vård och omsorg. Hon har arbetat som översättare i Finlands riksdag i över 30 år och har i mer än ett decennium varit språkgranskare för den medicinska tidskriften *Handlingar*, som ges ut av Finska Läkaresällskapet. Hon har även medverkat i grundandet av Medicinska språkgruppen i Finland, varit språklig expert för en stor patientorganisation samt översatt artiklar, publikationer och flera läroböcker inom det medicinska fältet.

– Mitt intresse för medicinens språk väcktes för flera decennier sedan, när jag undervisade finskspråkiga medicin- och psykologistudenter i svenska. I mitt arbete som översättare, språkgranskare och lärare har Bengt I Lindskogs "Medicinsk terminologi" varit till ovärderlig hjälp. Jag använder mig också ofta av Svenska Läkaresällskapets "Medicinskt fackspråk i skrift – Råd och riktlinjer", båda två pålitliga och informativa källor i knepiga termfrågor, säger Margareta Gustafsson, översättare och språkgranskare, numera jobbonär.

– Vi är mycket glada att få uppmärksamma Margareta Gustafssons betydelsefulla insatser som språkgranskare för Finska Läkaresällskapets *Handlingar* och hennes långa, gedigna arbete som översättare i Finlands riksdag. Hennes engagemang för att stärka och vårda den medicinska svenskan i Finland är en stor tillgång, säger Magnus Fogelberg, ordförande i Svenska Läkaresällskapets kommitté för medicinsk språkvård.

Bengt I Lindskogs pris

Priset belönar stora insatser att främja medicinsk språkvård och delas ut vartannat år av Svenska Läkaresällskapet. Pristagaren belönas med 50 000 kronor.

Äldre med multisjuklighet – underbeforskad patientgrupp

Äldre med multisjuklighet utgör en allt större del av patienterna inom hälso- och sjukvården och det finns mycket i det medicinska omhändertagandet och samverkan kring patientgruppen som behöver utvecklas och förstås bättre. Utmaningen gäller allt från diagnostik, behandling och omhändertagande.

Foto: Istockphoto

Sedan 2023 utlyser SLS särskilda medel för tvärvetenskaplig forskning om äldre med multisjuklighet för att öka kunskapen inom området. De beviljade forskningsprojekten delar på ett årligt anslag om två miljoner kronor, med högst 650 000 kronor per projekt. Under 2025 har fyra projekt beviljats medel. Tillsammans belyser de bredden av frågor som behöver besvaras för att hälso- och sjukvården bättre ska kunna möta behoven hos denna växande patientgrupp – från effekter av diabetesläkemedel och samspelet mellan njurfunktion, kost och multisjuklighet till att förutse demensutveckling och optimera hjärtsviktsbehandling.

– De flesta kliniska studier fokuserar på enskilda diagnoser och inkluderar sällan äldre personer med komplex sjukdomsbild. Det innebär att vi ofta saknar evidensbaserade behandlingsriktlinjer för just denna patientgrupp. Forskning är avgörande för att kunna erbjuda en säker och effektiv vård för våra äldre patienter, säger Catharina Ihre Lundgren, SLS ordförande.

Beviljade anslag för forskning om äldre med multisjuklighet

GLP-1-receptoragonister, som används alltmer för behandling av typ 2-diabetes och viktnedgång, kan öka risken för muskelförlust, skörhet och fall. Ett projekt vid Karolinska Institutet, lett av David Bergman, studerar hur dessa läkemedel påverkar risken för negativa utfall hos äldre och hur riskerna varierar med graden av multisjuklighet och polyfarmaci.

Ett annat projekt, lett av Davide Liborio Vetrano, undersöker samspelet mellan njurfunktion, kost och multisjuklighet. Hypotesen är att njurfunktionsnedsättning och bristfällig kostkvalitet kan bidra till utvecklingen av multisjuklighet. Syftet är

att minska hälsobördan för äldre och möjliggöra bibehållen hälsa under längre tid.

Vidare leder Giulia Grande ett projekt med syftet att utveckla en modell för att bättre förutse demensutveckling hos personer med multisjuklighet. Projektet studerar biomarkörer för Alzheimers sjukdom i relation till multisjuklighet.

Det fjärde projektet leds av Katharina Schmid-Mende och kartlägger hur riktlinjer tillämpas bland äldre hjärtsviktpatienter inom primärvården. Syftet är att ge insikter om behovet av individanpassad behandling för att förbättra resultat, och för att minska både biverkningar och kostnader.

– Multisjuklighet är en av världens största utmaningar och kräver att vi samarbetar över disciplinräns. De här projekten bidrar med viktig kunskap för att förbättra diagnostik, ge individanpassad behandling och minska biverkningar för en växande patientgrupp, säger Anna Sarkadi, ordförande för SLS delegation för medicinsk forskning.

TEXT: Lena Edberg

SLS forskningsanslag för äldre med multisjuklighet

Kan sökas för tvärvetenskaplig forskning om äldre med multisjuklighet. Tre forskningsprojekt kommer att beviljas och dela på anslaget om två miljoner kronor med högst 650 000 kr/projekt med sista ansökningsdatum 1 februari 2026.

”Tre saker krävs för att bli forskare”

Lagom tills jag skriver den här texten har ”sjukvården” åter seglat upp som väljarnas mest prioriterade fråga. En bra sjukvård behöver baseras på evidens och god klinisk forskning. För ett par veckor sedan frågade jag några vänner som forskar hur man bäst kan underlätta för svensk medicinsk forskning. De flesta svarade: ”Stöd kvalitetsregistren”.

Sverige har fantastiska hälsoregister som cancerregistret och dödsorsaksregistret, men professionens kvalitetsregister hämmas av att (1) data måste dubbelinmatas i både journal och kvalitetsregister, (2) att deltagande i kvalitetsregister inte är obligatoriskt (vilket det är för t.ex. cancerregistret), och (3) regionerna alltför ofta försvårar tillgången till patientdata.

Om vi vill stimulera forskning och samtidigt höja kvaliteten på svensk sjukvård, behövs en ökad förståelse för den roll kvalitetsregistren kan spela. Men även om kvalitetsregisterarbete kan vara en utmärkt ingång för svenska läkare att börja forska så räcker de inte. Det behövs mer.

Som relativt ny läkare i slutet av 90-talet så hamnade jag en gång på middag hos en äldre barnläkare. Jag var yngst av middagsgästerna, ja sannolikt hälften så gammal som de flesta överläkarna runt bordet. Strax före efterrätten drog sig den ena överläkaren till minnes hur han under en sabbatical på 1980-talet träffat den schweiziske barnläkaren Andrea Prader, som 1956 fick ge namn åt första halvan av syndromet *Prader-Willi*.

Prader hade spämt ögonen i den svenske överläkaren [då underläkare], och bett honom lista tre saker man behöver för att bli forskare. Stammande fick svensken fram att man nog måste (1) vilja forska. Det gav ett rätt. Men det behövdes mer sade Prader: ”(2) You have to make a move, and (3) you need time”.

Den egna drivkraften (”to make a move”) är viktig. Jag har de sista 10 åren aldrig tagit mig an en doktorand som inte själv tagit första steget. Själv varit den som kontaktat mig – visat att man är motiverad. Jag minns hur jag en gång ville försäkra mig om att en underläkare var tillräckligt motiverad att börja forska hos mig, så jag frågade honom hur mycket han ville forska? Han svarade: ”Jag är beredd att helt sluta spela golf i 5 år för att få tid att forska”.

Man måste inte ställa in golfbagen i garaget eller lägga tennisracketen på hyllan, men man måste förstå att forskningen inte kommer gratis. Den kräver motivation. Men man måste också ta det där första steget. Komma igång. Och första steget är ofta att identifiera en potentiell handledare.

Mitt eget tips brukar vara att gå till sitt sjukhusbibliotek och fråga bibliotekarien vilka forskare som får saker och ting gjorda, det vill säga publicerar artiklar. Det är en sådan man vill ha som handledare, för man vill ha en handledare som själv ”will make a move”.

Av Andrea Praders tre krav kan man uppfylla de första två själv, men det tredje, ”tiden”, kräver stöd – från arbetsgivaren och från externa finansiärer. Man behöver sammanhållen forskningstid för att tränga in i sitt ämne, läsa artiklar, fundera igenom forskningsfrågan, och träffa sin handledare. Arbetsgivarna måste förstå att sjukvård med kvalitet kräver en bas av medicinsk forskning. Vi måste ge unga läkare möjligheter att börja forska och mer erfarna läkare chansen att fortsätta forska. Jag vill se fler tjänster för forskande överläkare.

Amerikansk forskning talar för att varje dollar som investeras i medicinsk forskning ger två till tre dollar tillbaka till samhället. Att investera i läkares forskning är därför inte en förlustaffär. Det är en investering i dag, för bättre vård i morgon. Det tror jag att Andrea Prader hade hållit med om.

*Jonas F Ludvigsson
Vetenskaplig sekreterare Svenska Läkaresällskapet*

”

”Mitt eget tips brukar vara att gå till sitt sjukhusbibliotek och fråga bibliotekarien vilka forskare som får saker och ting gjorda, det vill säga publicerar artiklar”.

Foto: Alexander Donka

JONAS F LUDVIGSSON
*Vetenskaplig sekreterare
Svenska Läkaresällskapet*

Nominera pristagare till SLS priser senast 1/3 2026!

BENGT WINBLADS PRIS 120 000 KR &
240 000 KR I FORSKNINGSANSLAG
*Belönar framstående insatser inom
Alzheimerforskningen.*

INGVARPRISET 35 000 KR OCH SLS
200-ÅRS MEDALJ I BRONS
*Priset delas ut varje år och belönar goda
insatser inom klinisk neurovetenskap.*

ERNA EBELINGS PRIS 35 000 KR
*Priset Främjar forskning och utveckling
inom medicinsk fysik och medicinsk teknik.*

HIPPOKRATESPRISET 10 000 KR &
C.BLOMQUIST MEDALJ I SILVER*
*Belönar läkare som har en etisk med-
vetenhet och som är en förebild för
kollegor, medarbetare och studenter.*

HÅLLBARHETSPRISET 25 000 KR
*Belönar insatser inom området hållbar
sjukvård.*

JUBILEUMSPRISET 175 000 KR &
SLS SEKELMEDALJ I SILVER
*Belönar värdefulla, av svenska medborgare,
författade skrifter över ämnen tillhörande
det medicinska forskningsområdet.*

REGNELLS PRIS 130 000 KR
*Belönar värdefulla, av svenska medborgare
författade, till tävlan inlämnade otryckta
skrifter över ämnen, tillhörande det medi-
cinska forskningsområdet.*

INGA SANDEBORGS PRIS 130 000 KR
*Belönar de som gjort sig bäst förtjänt genom
vetenskapliga arbeten rörande Alzheimers
sjukdom eller andra degenerativa sjukdomar
i centrala nervsystemet.*

SCHLASBERGS PRIS 25 000 KR
*Belönar vetenskaplig forskning inom derma-
tologin och venerologins område.*

TAGE SJÖGRENS PRIS 75 000 KR
*Belönar svenska forskare som främjat den
medicinska radiologiska vetenskapens ut-
veckling och tillämpning.*

BÄSTA PROJEKTANSÖKAN 100 000 KR
*Belönar särskilt förtjänt yngre forskare som
ansökt om och tilldelats SLS projektanslag.*

BÄSTA TRANSLATIONELLA FORSKNING
100 000 KR
*Belönar yngre forskare och translationell
forskning.*

(*Nominera senast den 15 maj 2026)

Observera att prissummorna kan komma att
justeras efter SLS nämndmöte den 4/11 2025
då prissummorna fastställs.

Läs mer om hur du nominerar
pristagare!

